

Nr 69.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1920 kl. 1/2 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens reproduktionsanstalt.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 5 mars 1920 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 190, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den nu vid lantmäteristyrelsen inrättade försöksanstalten för reproduktion av kartor m. m. skall under namn av statens reproduktionsanstalt från och med år 1921 inrättas för stadigvarande drift i enlighet med av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder;

dels besluta, att arvodet till anstaltens föreståndare skall utgöra 10,000 kronor för år;

dels i riksstaten för år 1921 upptaga å inkomstsidan ett belopp av 155,000 kronor under titel »inkomster av statens reproduktionsanstalt» och å utgiftssidan ett anslag å samma belopp sålunda: »till upprätthållande av statens reproduktionsanstalts verksamhet, förslagsanslag, att i första hand direkt utgå av inkomster av reproduktionsanstalten»;

dels ock såsom kapitalökning för statens reproduktionsanstalt för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Sedan riksdagen under åtskilliga år anvisat anslag å extra stat till fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor, vilken verksamhet bedrivs vid en hos lantmäteristyrelsen inrättad reproduktionsanstalt,

framlade nämnda styrelse i skrivelse den 11 november 1916 förslag till ordinarie stat för anstalten. Emellertid ansågs frågan om reproduktionsanstaltens framtida ställning och om stat för densamma bära hänskjutas till ytterligare utredning i samband med den utredning angående vissa andra lantmäteriväsendet berörande frågor, som visat sig erforderlig. Under det denna utredning pågått, hava fortfarande anslag å extra stat — till belopp av 6,000 kronor årligen — anvisats för att i mån av behov användas till bestridande av de utgifter för anstalten, som icke kunde gäldas med dess egna inkomster.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet.

Efter att hava redogjort för ett av 1917 års lantmäterikommission den 27 maj 1919 avgivet betänkande i ämnet och yttrande däröver av lantmäteristyrelsen och statskontoret, har departementschefen för egen del anfört följande:

»I likhet med myndigheterna anser jag tiden nu vara inne att giva en fastare organisation och en ordnad ställning i budgeten åt den vid lantmäteristyrelsen inrättade reproduktionsanstalten. Denna anstalts verksamhet har företett en ganska stark utveckling, och, såsom utredningen visar, finnes anledning antaga, att omfattningen av denna verksamhet skall ytterligare ökas, bland annat såsom en följd av de bestämmelser rörande kartkopiering, som innefattas i föreliggande förslag till ny lantmäteritaxa. Utredningen synes mig till fullo ådagalägga fördelarna av att för reproduktionsändamål hava att tillgå en statens egen anstalt, vilket även av riksdagen erkänts genom att sedan länge årligen anslag beviljats till anstaltens upprätthållande.

Lantmäterikommissionen har ansett anstalten icke bära organiseras såsom ett ämbetsverk med viss av riksdagen godkänd stat, vari upp- tagas avlöningar med bestämda belopp för ordinarie personal, utan har förordat, att anstalten måtte organiseras efter mer affärsmässiga grunder. Personalens antal och avlöningar borde anpassas efter vad förhållandena krävde och dess anställande borde ske under sådana former, att man hade möjlighet att entlediga befattningshavare, som visat sig olämplig för sin syssla. Denna åsikt, vari lantmäteristyrelsen och statskontoret numera instämt, biträdades även av mig. Det är uppenbarligen för en anstalt av ifrågavarande slag, vilken är avsedd att utöva en tekniskt industriell verksamhet lik den, som bedrivs av enskilda företag i facket, av stor vikt, att organisationen erhåller tillräcklig anpassningsförmåga efter de växlingar, förhållandena kunna medföra. Då statskontoret i visst avseende hänvisat till jämförelse med statens provningsanstalt, vill jag därför framhålla, att olikhet mellan dessa anstalter bör äga rum

därutinnan, att under det provningsanstalten har fastställd ordinarie stat, vilken upptager avlöningar för ordinarie befattningshavare, detta icke bör äga rum beträffande reproduktionsanstalten. I avseende på den budgettekniska behandlingen av anstaltens inkomster och utgifter — vartill också statskontorets jämförelse inskränker sig — är jag emellertid fullt ense med statskontoret, att förfaringssättet beträffande sagda provningsanstalt nu kan i vissa avseenden läggas till grund. Jag återkommer senare till denna fråga.

Såsom lantmäterikommissionen framhållit, utesluter emellertid icke anstaltens organiserande från nu angivna synpunkter behovet av en plan för dess verksamhet och organisation.

I spetsen för hela anstalten bör uppenbarligen ställas en föreståndare. Därjämte har ansetts böra vara å anstaltens kontorsavdelning placerade ett manligt och ett kvinnligt biträde. Den närmaste ledningen och tillsynen över anstaltens tryckeriavdelning skulle tillkomma en tryckeriföreståndare eller faktor. Dessa fyra befattningshavare skulle anställas enligt grunder, som borde fastställas av Kungl. Maj:t, och har lantmäterikommissionen i sådant avseende föreslagit personliga kontrakt med viss uppsägningstid. För den övriga personalen å tryckeriet borde såväl formen för anställandet som avlöningsförmånerna rättas efter vad som gällde för motsvarande yrken inom enskild verksamhet. Dessa av kommissionen framställda förslag finner jag välgrundade och ägnade att bereda verksamheten vid anstalten erforderlig rörelsefrihet. Jag tillstyrker ävenledes vad kommissionen föreslagit i fråga om arbetstiden å tjänsterummet för kontorspersonalen och angående semester.

Kommissionen, som framhållit att personalen genom det föreslagna anställningssättet erhöle en osäkrare ställning än statens ordinarie tjänstemän, har föreslagit en avlöning av 9,000 kronor för föreståndaren och betonat, att denne måste vara en skolad och driftig affärsman. Lantmäteristyrelsen har föreslagit 12,000 kronor eller ock ett något lägre belopp i förening med tantiem till viss procent å nettobehållningen av anstaltens verksamhet. Statskontoret har hållit före, att den av lantmäteristyrelsen sålunda föreslagna avlöningen vore större än som betingades av befattningens vikt och den för dess skötande erforderliga kompetensen. Det bör vidare uppmärksammas, att såväl kommissionen som, efter vad det vill synas, även lantmäteristyrelsen förutsatt, att till de föreslagna avlöningarna skulle komma vederbörliga tillskott genom tillfällig löneförbättring ävensom dyrtidstillägg. Statskontoret har här emot framhållit, att, då personalens arvoden syntes skola årligen fastställas av Kungl. Maj:t, någon tillfällig löneförbättring icke behövde

här ifrågakomma, varemot dyrtidstillägg borde utgå liksom till statens övriga tjänst innehavare. Med inberäkning av det för en till 9,000 kronor uppgående avlöning nu bestämda tillskottet å 1,200 kronor genom tillfällig löneförbättring kan alltså kommissionens förslag anses innebära en effektiv avlöning för föreståndaren av 10,200 kronor förutom därå utgående dyrtidstillägg.

För min del ansluter jag mig i avseende å föreståndarens avlöningsbelopp närmast till kommissionen. I likhet med statskontoret håller jag emellertid före, att tillfällig löneförbättring ej bör i detta fall tillämpas. På grund härav bör den av kommissionen föreslagna avlöningen höjas, dock ej till mera än jämt 10,000 kronor. Lägre avlöning synes icke böra ifrågakomma för föreståndaren. Det är nämligen för anstaltens verksamhet och utveckling av största betydelse, att i spetsen för densamma erhålles en på ifrågavarande område verkligt kvalificerad person. På hans duglighet, energi och affärsförmåga vilar snart sagt anstaltens hela rörelse. Visserligen synas mig beaktansvärda skäl kunna anföras för att låta någon del av avlöningen utgå i form av tantiem, men då anstaltens verksamhet och det ekonomiska resultatet av denna ännu ej vunnit tillräcklig stadga, torde svårigheter möta att för närvarande meddela några bestämmelser angående en dylik avlöningsform.

I viss analogi med vad som finnes bestämt i fråga om de affärsdrivande verken synes beloppet av föreståndarens avlöning böra bestämmas av riksdagen.

För de tre övriga härövan särskilt nämnda befattningshavare skulle arvodena bestämmas av Kungl. Maj:t. Detta finner jag lämpligt. Mot kommissionens förslag i avseende å de belopp, som från 1921 års början skulle fastställas, har jag ej annat att erinra än att för det manliga kontorsbiträdet och faktorn torde böra göras tillägg ungefär motsvarande tillskotten genom tillfällig löneförbättring för jämförliga befattningshavare.

Den övriga personalens avlöningar skulle bestämmas av den myndighet, som finge styrelsen över anstalten sig anförtrodd. Detta finner jag riktigt.

För all personal bör utgå dyrtidstillägg efter samma grunder som för statens befattningshavare i allmänhet.

På av kommissionen anförda skäl anser jag överinseendet över anstalten böra tillkomma lantmäteristyrelsen. Jag ansluter mig i huvudsak till vad kommissionen anfört angående denna styrelses befogenhet. Närmare regler torde böra meddelas genom instruktion.

I likhet med statskontoret anser jag, att samtliga utgifter för anstalten, alltså även för lokalhyra och dyrtidstillägg, böra uppföras att bestridas av anstaltens medel liksom vid övrig av staten bedriven affärsverksamhet. Beträffande statens provningsanstalt har visserligen icke beräknats, att dyrtidstillägg skulle utgå av anstaltens inkomster, men denna anstalt är också organiserad mera som ett ämbetsverk och har personal å ordinarie stat.

I avseende å sättet för upptagande i budgeten av reproduktionsanstaltens inkomster och utgifter ansluter jag mig till statskontoret.

Det återstår då att ange dessa belopp. På begäran har jag från lantmäteristyrelsen erhållit följande beräkning över anstaltens utgifter:

Avlöningar	kronor 110,000
Lokalhyra	» 4,000
Värme, ljus och elektrisk energi	» 11,000
Förbrukningsartiklar	» 30,000
Nyanskaffning av maskiner och inventarier ...	» 50,000

Summa kronor 205,000.

Avlöningarna till de fyra ovan särskilt nämnda befattningshavarna kunna beräknas tillhopa till 22,200 kronor. För övrig mera stadigt anställd personal har avlöningen efter visst belopp per vecka beräknats till inalles omkring 36,000 kronor. Återstående beloppet, omkring 51,200 kronor, har ansetts erforderligt till dyrtidstillägg, ålderstillägg, vikariatsersättning, övertidsarbete och tillfällig personal. Lokalhyran har upptagits till det belopp, som syntes böra påföras reproduktionsanstalten för de lokaler, som för denna och för lantmäteriuundervisningen gemensamt förhyrts i Östermalms gamla läroverkshus.

Anstaltens inkomster hava av lantmäteristyrelsen beräknats till 155,000 kronor. Styrelsen har framhållit, att de föreslagna nyanskaffningarna, vilkas kostnad utgjorde skillnaden mellan de beräknade inkomsterna och utgifterna, hade naturen av kapitalökning. Jag har inhämtat, att nyanskaffningen, vilken ansåges nödvändig dels för anstaltens nuvarande verksamhet och dels för att möjliggöra dennas utvidgning till att omfatta även blanketryck samt kartor i så stora upplagor som 20,000 å 30,000 exemplar, skulle avse bland annat en offsetpress, en boktryckssnällpress med stilar, ett par digeltryckpressar, en stenslipningsmaskin, litografiska stenar, en del böcker och kaster samt åtskilliga möbler och andra inventarier.

Jag vill erinra, att lantmäteristyrelsens ovanintagna utlåtande den 11 oktober 1919, vari begärdes ett anslag å endast 20,000 kronor ut-

över anstaltens inkomster, utgick från att tillskott genom tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och lokalhyra icke skulle bestridas av anstaltens medel. Däremot antogs påtagligen, att vissa nyanskaffningar skulle bekostas av inkomsterna. Jag finner styrelsens sista beräkning icke giva anledning till någon anmärkning från min sida. Jag vill dock framhålla, att det synes mig nödvändigt, att taxorna för reproduktionsarbetet från anstalten höjas.

Då ifrågavarande anstalt ju i framträdande grad är avsedd för statlig affärsverksamhet, bör den också budgettekniskt behandlas såsom ett affärsdrivande verk. Dyrbarare maskin- och inventarieanskaffningar och dylikt torde därför böra bestridas genom anslag till kapitalökning liksom sker vid kommunikationsverken. Det bör utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Det för kapitalökning till anstalten nu behövliga beloppet har icke beräknats i förslaget till riksstat. Chefen för finansdepartementet lär komma att uppmärksamma, huruvida genom uppförandet av detta nya anslag i riksstaten någon ändring i inkomstberäkningen behöver vidtagas.»

Utskottet.

Såsom framgår av departementschefens ovan intagna yttrande, avser den nu föreliggande propositionen närmast att skapa vissa fastare former för den verksamhet för fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor, som sedan åtskilliga år bedrivs vid en hos lantmäteristyrelsen inrättad reproduktionsanstalt.

Utredningen ger också vid handen, att en sådan anordning är betingad av den omfattning, verksamheten icke minst genom dess anlåtande i stor skala av vissa statens egna ämbetsverk och institutioner numera erhållit och som kan antagas bliva än större bland annat såsom en följd av de bestämmelser rörande kartkopiering, som innefattas i av Kungl. Maj:t till innevarande års riksdag framställt förslag till ny lantmäteritaxa.

Enligt förslaget skulle i spetsen för anstalten, vars verksamhet fördelas på två avdelningar, en kontorsavdelning och en tryckeriavdelning, anställas en föreståndare. Personalen å kontorsavdelningen skulle utgöras av ett manligt och ett kvinnligt biträde. Den närmaste ledningen och tillsynen över tryckeriavdelningen skulle tillkomma en tryckeriföreståndare eller faktor. Dessa fyra befattningshavare skulle enligt förslaget icke uppföras på ordinarie stat utan anställas genom personliga kontrakt med viss uppsägningstid i syfte att såmedelst bereda anstalten den rörelsefrihet, som med hänsyn till verksamhetens art vore önskvärd och erforderlig. Med avseende å avlöningsförmånerna har föreslagits,

att dessa för anstaltens föreståndare skulle bestämmas av riksdagen och till ett belopp av 10,000 kronor. För de övriga tre nu nämnda befattningshavarna vore enligt förslaget avlöningen avsedd att fastställas av Kungl. Maj:t. Avlöningsbeloppen hava från 1921 års början beräknats för det manliga kontorsbiträdet och faktorn såsom för tjänsteman i första normalgraden eller till 4,000 kronor, vartill skulle komma tillägg motsvarande tillskotten genom tillfällig löneförbättring för jämförliga befattningshavare och för det kvinnliga biträdet såsom för kvinnliga biträden i tredje biträdesgraden eller till 2,400 kronor. För övrig erforderlig personal å tryckeriet borde såväl formen för anställandet som avlöningsförmånerna rättas efter vad som gällde för motsvarande yrken inom enskild verksamhet och avlöningarnas belopp bestämmas av lantmäteristyrelsen, vilken myndighet enligt förslaget skulle hava överinseendet över anstalten i fråga. Dyrtidstillägg vore avsett att utgå till all personal.

Utgifterna för anstalten har enligt ovannämnda yttrande beräknats till sammanlagt 205,000 kronor, fördelade på sätt där angivits. Inkomsterna hava beräknats till 155,000 kronor. Skillnaden mellan nämnda belopp eller 50,000 kronor äro avsedda till nyanskaffningar för anstalten.

Utskottet, som till fullo uppskattar betydelsen av ifrågavarande anstalts verksamhet, anser de av Kungl. Maj:t nu föreslagna anordningarna vara välbetänkta och ägnade att ytterligare befordra anstaltens utveckling. Någon erinran synes utskottet heller icke böra göras mot de beräknade utgiftsbeloppen. Med avseende å departementschefens uttalande att dyrtidstillägg vore avsett att utgå till all personal vid anstalten vill utskottet framhålla, att enligt utskottets mening vid löernas bestämmande bör tillses, att dessas belopp jämte dyrtidstillägg icke under några förhållanden överstiga de löner, som utgå på den allmänna arbetsmarknaden. Med avseende på frågan, huru anstaltens inkomster och utgifter lämpligast böra upptagas i riksstaten, har departementschefen ansett, att anstalten borde budgettekniskt behandlas såsom ett affärsdrivande verk och förty ovannämnda nyanskaffningar bestridas genom anslag till kapitalökning. Denna uppfattning kan utskottet emellertid icke dela, då den enligt utskottets mening icke torde stå i överensstämmelse med av riksdagen antagna principer i fråga om riksstatens uppställning. Utskottet håller sålunda före, att de för nyanskaffningar avsedda medlen böra uppföras såsom anslag under riksstatens nionde huvudtitel.

Under återopande av det anförda och då vad departementschefen
Bihang till riksdagens protokoll 1920. 10 saml. 28 häft. (Nr 68—70.) 2

i övrigt anfört ej ger anledning till någon utskottets erinran, hemställer utskottet,

att riksdagen må

dels i riksstaten för år 1921 upptaga å inkomstsidan ett belopp av 155,000 kronor under titel »in-
komster av statens reproduktionsanstalt» och å utgifts-
sidan ett anslag å samma belopp sålunda: »till upp-
rätthållande av statens reproduktionsanstalts verksam-
het, ordinarie förslagsanslag, att i första hand direkt
utgå av inkomster av reproduktionsanstalten»;

dels ock till nyaanskaffningar vid anstalten å extra
stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 50,000
kronor.

Stockholm den 11 maj 1920.

På jordbruksutskottets vägnar:

AABY ERICSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 68.
